

על קריאת פרשת מוסף של שבת בשבת

ר' יהודה אומר, לעולם הוה אדם כונס דברי תורה כללים, שאם כונסן פרטים מייגעין אותו, ואין יודע מה לעשות...
ספרי פרשת האזינו, עה"פ "יערף כמטר לקח"ל

הצגת הבעיה
דעת הטור
הרחבת קדושת היום
נימוקים נוספים בראשונים

הצגת הבעיה

קרבת מוסף של כל החגים כתובים בפרשת פינחס, ביניהם גם קרבן מוסף של שבת. בעוד שבכל החגים אנו מוציאים ספר נוסף בו קורין קרבן זה, איננו קורין קרבן מוסף של שבת בשבת. מדוע?¹

סימן רפג בשו"ע או"ח מורכב כולו ממשפט אחד: "מה שאין מוציאים בשבת ספר שני לקרות פרשת המוספין, מפני שאין בה אלא שני פסוקים". אך הסבר זה קשה הוא, כי הרי ניתן לצרף את הפסוקים הקודמים של קרבן התמיד²; אמנם הב"ח, המ"א והגר"א שם ועוד פוסקים כתבו שאין להוסיף פסוקים אלה כיון שאינם שייכים לחובת היום³; אלא שנימוק זה קשה אף יותר, כי הרי קרבן התמיד, הקרב בכל יום,

- 1 מאמר זה הוא מהדורה מתוקנת ומורחבת של מאמר שפורסם לפני כמעט עשור ב"הצופה" (כ' תמוז תשנ"ז).
- 2 כידוע אין פוחתים לקורא משלושה פסוקים (מגילה כג, ב - כד, א) וזה מעכב אף בדיעבד ושבולי הלקט סי' מ ושו"ת מהרי"ק סימן קעז, ועי' או"ח סי' קלז סע' ד ומ"ב וכף החיים שם. אך עיין אגרות משה או"ח ח"א סי' לה ד"ה בש"ק במנחה (ומה שכתוב שם "שצריך לחלק הפסוקים מוהתגלח עד סוף התורה עוד לק"ס פסוקים", צ"ל "עוד לש"כ פסוקים"). השאלה גם נידונה בשו"ת פנים מאירות סי' צד, שו"ת יהודה יעלה ח"א סי' נ ד"ה ועוד נ"ל, ועוד. בשו"ת בנימין זאב סי' קסב מובא טעם שני הפסוקים, והוא מוסיף: "...ואין להתחיל בפרשה למעלה או לסיים מפרשה של מטה משום שאין זה מעניינו של יום".
- 3 דברים דומים כבר נאמרו בתוספות מגילה כג, א ד"ה כיון וכן בתוס' תענית כז, ב ד"ה רב, שם מובא גם הטעם שהוספת פסוקים מקרבן התמיד לפסוקי מוסף של שבת אינה הוספה 'מענין אחד'. וכתב הב"י (או"ח סי' מח) שהיות ואין קוראים אותם בתורה, אומרים פרשת התמיד בכל יום בתפילה, ופרשת שבת בכל שבת. רק בר"ח שחל בשבת קוראים את פסוקי מוסף שבת עם מוסף ר"ה, ששניהם חובת היום.

הוא מענייניו של יום במובהק! יתר על כן, ניתן להרחיב את היריעה ולשאול מדוע אין אנו קורין בכל יום שני וחמישי ובשבת את קרבן התמיד, וכך יהא דין הקריאה של כל קרבנות הציבור המוזכרים בפרשת פינחס שוה⁴!

דעת הטור

בנוסף לנימוק שאין קוראים את קרבן המוסף בשבת משום שאין בפרשה אלא שני פסוקים, מובא בטור שם נימוק יפה המבוסס על הגמרא בתענית כז, ב⁵, ואותו נימוק מובא באופן מורחב יותר ב'דעת זקנים' מבדלי התוספות' על הפסוק "וביום השבת" (במדבר כח, ט). וז"ל 'דעת זקנים': "ויש להקשות, למה אין אנו קורין בכל שבת פרשה זו דביום השבת, כמו שאנו קורין בר"ח ובמועדות מוספין שלהן? ואין לומר משום דאין בפרשה זו כי אם שני פסוקים... שהיה לנו לקרותה ולהתחיל בפרשת... את קרבני לחמי, כמו שאנו מתחילים אף בר"ח... ויש לומר, לפי שכל קריאת הפרשיות [פרשיות הקרבנות] היא משום כפרה, כנאמר במסכת תענית בשעה שאמר אברהם אבינו במה אדע כי אירשנה ואמר לו הקב"ה קחה לי עגלה משולשת, כלומר בזכות הקרבנות, והשיב אברהם ניחא בזמן שביהמ"ק קיים, כשאין ביהמ"ק קיים מה תהא עליהם? אמר לו הקב"ה שיהיו קורין לפני הקרבנות ומעלה אני עליהם כאילו הקריבום לפני ומכפר להם. ובכל פרשיות של מועדות ור"ח כתוב בהן כפרה שנאמר ושעיר עזים אחד לכפר עליכם, אבל בפרשת שבת לא כתוב בה כפרה, לפיכך אין אנו קורין אותה".

מדרש זה משמש אולי כאסמכתא למנהגנו לקרוא בקרבן מוסף במועדות ור"ח, מנהג שאינו מוזכר בתלמוד בפירוש⁶ אך מובא כבר בסדר של רב עמרם גאון, שיסודותיו בדברי חז"ל⁷ ושהשפיע רבות על מתכונת התפילה וקריאת התורה בכל תפוצות ישראל. המדרש היפה הזה עונה אף על שאלתנו - שלא נשאלה במסכת תענית ומגילה שם ובדעת זקנים - מדוע איננו קורין בקרבן התמיד בשני וחמישי ושבת, והתשובה היא שגם בפרשת התמיד אין שעיר לכפר.

אמנם בספר פרדס הגדול לרש"י (סימן ב) נאמר שהטעם לאמירת "והוא רחום" בלילות החול הוא לפי שאין בערבית קרבן לכפר עוון, בעוד שתפילות שחרית ומנחה נתקנו כנגד התמידים של שחר ושל בין הערביים, ומשמע שקיימת כפרה גם בקרבן התמיד⁸. ואכן קרבן עולה מכפר, שנאמר "ונרצה לו לכפר עליו" (ויקרא א, ד), אך הוא

4 ברוח דברי הספרי המובאים בראש המאמר.

5 נוסח דומה במגילה לא, ב. שני הטעמים מובאים גם באבודרהם סדר הוצאת ספר תורה.

6 לבד מקריאת קרבנות החג בחוה"מ סוכות, עי' מגילה לא, א.

7 כפי הלשון בתחילת סדר רע"ג: "סדר תפילות וברכות של כל השנה... כמסורת שבידינו, כתיקון תנאים ואמוראים".

8 אגב, ראשונים ואחרונים מונים טעמים רבים נוספים לאמירת "והוא רחום" בתפילת מעריב, עיין יחזה דעת חלק ה סימן מה.

מכפר על עבירות קלות יותר, כגון ביטול עשה ועל לאו שניתק לעשה שאין לוקין עליו (וימא לו, א), ועל הרהור הלב כפי שמצינו אצל איוב: "וישלח איוב... והעלה עלות מספר כלם, כי אמר איוב אולי חטאו בני... בלבבם" (איוב א, ה). וכן מפורש במסכת מכות (יז, ב) שעולה אינה נחשבת לקרבן של כפרה: "אדרבה, חטאת ואשם חמירי [מעולה], שכן מכפרי". וכן במסכת זבחים (י, ב ואילך) "מה לעולה שכן אינה מכפרת... מה לחטאת שכן מכפרת", ועוד שם (מח, ב ועוד) "מה לחטאת שכן מכפרת על חייבי כריתות" (בניגוד לעולה). וכן מצינו בניזיר (יח, ב) שאם נטמא הוא יכול להתחיל למנות ימי נזירות חדשים גם אם לא הביא אשמו ועולתו, אך חטאתו מעכבת כי היא מכפרת⁹. בין כה וכה, אינה דומה כפרת קרבנות של מועדות ור"ח בהם יש גם שעיר לכפר וגם עולת התמיד, לקרבן מוסף של שבת עם עולת תמיד, או עולת התמיד בלבד בחול.

מדוע המחבר בשו"ע לא בחר בטעם המדרשי היפה מבין שני הטעמים המובאים בטור¹⁰, והביא רק את הטעם הבעייתי יותר שאין מוציאים ספר שני למוסף כל שבת מפני שיש בפרשה רק שני פסוקים? כנראה בגלל שניצב מולו "מעשה לסתור", הלא הוא שבת ר"ח: אם אכן קורין קרבנות מוסף משום כפרה, ולכן אין קורין פרשת מוסף בשבת, אין כל סיבה לקרוא את פרשת מוסף של שבת בשבת ר"ח נוסף לקריאת פרשת מוסף של ר"ח, כי הרי כפרה אינה מוזכרת בה, ולכן אין בקריאה זו משום חובת היום כלל¹¹! קריאתה אינה מתיישבת עם טעם הכפרה, ואף סותרת אותו! אך קריאה זו כבר מוזכרת בסדר רב עמרם גאון ונוהגת בכל תפוצות ישראל, וא"כ טעם הכפרה בעייתי.

להלן נעמיד את טעם הגמרא על אופניו, ונראה שקריאת "זביום השבת" לא רק שמתיישבת עם טעם הכפרה המובא בגמרא, אלא אף מתחייבת ממנו.

הרחבת קדושת היום

בהלכות עבודת יוה"כ (פ"א ה"ב) כותב הרמב"ם שאם יו"כ חל בשבת אף מוסף שבת אין מקריב אותו אלא כהן גדול. הכסף משנה אינו מביא טעם לכך. והנה האור שמח שם (פ"ד ה"א)¹² מפנה אותנו למשנה הראשונה בפרק עשירי בזבחים (פט, א), שם שנינו: "כל התדיר מחברו קודם את חברו, התמידים קודמים למוספים, מוספי שבת קודמין למוספי ר"ח, מוספי ר"ח קודמין למוספי ר"ה", ואילו במשנה השניה

- 9 ועי' רמב"ם הל' נזירות פ"ו הי"ב וסוף ה"ט; ועי' תורה תמימה במדבר ו, יא אות פז.
- 10 המחבר לא התייחס גם בבית יוסף לטעם השני בטור, אלא שהביא שם טעם של התוס' שיובא להלן.
- 11 אנו קוראים "זביום השבת" בר"ח שחל בחול רק משום שפסוקים אלה כתובים בין קרבן תמיד לבין קרבן ר"ח, "ואין מדלגין בתורה" (מגילה כד, א).
- 12 אמנם כל קרבנות היום נעשים בכהן גדול, אך קרבן מוסף של שבת "הוא ע"י מקרה ואינו מקרבנות היום" (אור שמח, שם).

(שם) כתוב: "כל המקודש מחברו קודם את חברו". הגמרא (שם צ, ב) שואלת: תדיר ומקודש, איזה מהם קודם? היא מנסה להביא ראיה שהתדיר קודם, כי במשנה הראשונה למדנו "התמידים קודמים למוספים", ואילו המוספים, כגון מוסף שבת, בדרגת קדושה גבוהה יותר. הגמרא דוחה ראיה זו, באומרה שהקדושה היתרה של מוסף השבת חלה על קרבן התמיד ומעלה אותו לאותה דרגת קדושה כמו המוסף, וממילא אין ראיה שתדיר קודם למקודש. הגמרא שבה ושואלת, הרי מוסף שבת קודם למוסף ר"ח, אע"פ שקרבן ר"ח קדוש יותר? רש"י והשיטה מקובצת שם מסבירים שקדושתו היתרה של ר"ח נובעת מכך שנקרא מועד, ומחייב שעיר לכפר, מה שאין כן בשבת. הנה כי כן, שוב רואים אנו את חשיבות הכפרה של שעיר החטאת! גם כאן דוחה הגמרא את הראיה, באמרה שהקדושה היתרה של קרבן ר"ח חלה גם על מוסף השבת. וחוזרת הגמרא ושואלת והרי מוסף ר"ח קודם למוספי ר"ה, אע"פ שמוספי ר"ה במעלת קדושה גבוהה יותר! ושוב דוחה הגמרא, כי קדושת קרבנות ר"ה חלה גם על קדושת מוסף ר"ח. אומר האור שמח, שמכאן הסיק הרמב"ם שגם קרבנות מוסף שבת המוקרבים ביו"כ חייבים להיות מוקרבים ע"י הכהן הגדול עצמו, שהרי גם עליהם חלה קדושת יו"כ.

האור שמח מוסיף ומביא את הגמרא בפסחים (נט, ב) שבה מובא שאם חל י"ד ניסן בחול יש להקריב את האמורים של קרבנות הפסח עד סוף היום, שנאמר "עלת שבת בשבתו" (במדבר כח, י), והגמרא מדייקת ולא עולת חול בשבת ולא עולת חול ביו"ט. שואלים שם בגמרא, והרי כתוב "ולא ילין לבקר זבח חג הפסח" (שמות לד, כה), הא כל הלילה ילין, כלומר אפשר להקריב אמורי הפסח כל הלילה! מתרצת הגמרא שהפסוק בשמות מדבר על ערב פסח שחל בשבת, שאז קדושת קרבן שבת חלה על קדושת קרבן פסח, כך שחלבי שאינם כחלבי חול אלא כחלבי שבת שאותם ניתן להקריב ביו"ט. גם מדוגמא זו אנו למדים את הרעיון הנשגב, שקדושה גבוהה יותר חלה על קדושה נמוכה הימנה ומעלה אותה לדרגה הגבוהה יותר¹³, וכך גם קדושת יוה"כ חלה על מוסף השבת כשיו"כ חל בשבת, ולכן כה"ג מחוייב בהקרבנות¹⁴. ועתה נחזור לשאלה מדוע קורין בשבת ר"ח "וביום השבת". ראינו בגמרא בזבחים שהקדושה היתרה של קרבן ר"ח חלה על קרבן מוסף השבת, ומעלה אותו לאותה דרגה של קדושת כפרה כמו קרבן ר"ח, ולכן ראוי לקרוא גם את קרבנות מוסף שבת בשבת ר"ח.

נמצאנו למדים, שהטעם המובא בגמ' תענית ומגילה לקריאה בקרבנות מוסף מאפשר לנסח כלל פשוט אחד לכל קריאות הקרבנות שבפרשת פינחס, ברוח דברי

13 הכלל שקדושה חמורה חלה על נמוכה הימנה אינו כללי אלא מקומי, בעל טווח יישום תחום, כמו כללים רבים אחרים. נראה שהוא מוגבל לקדושה שה' קידשה; לא כן בקדושה שהקדיש האדם, שם אסור לשנות מקדושה לקדושה ("אם שור אם שה" – תו"כ), ואף לא מקדושה חמורה לקלה (בכורות נג, ב ובמקומות רבים בגמרא ובמפרשים).

14 אך הרמב"ם אינו כותב שסילוק, סידור והקטרת הבזיכין בכה"ג דווקא; ראה או"ש שם, וספר המפתח לרמב"ם פרנקל על הל' יוה"כ פ"א ה"ב.

ה'ספרי' שבראש המאמר: קוראים רק אותם קרבנות בהם יש שעיר לכפר¹⁵; היות ואין שעיר בקרבן התמיד איננו קוראים את פרשת התמיד בשני וחמישי ושבתי, וכן בשבת איננו קוראים את פסוקי מוסף שבת. רק בשבת ר"ח מוסיפים לפסוקי מוסף ר"ח את פסוקי מוסף שבת, כדי לציין שקדושת הכפרה של קרבן מוסף של ר"ח חלה גם על קרבן מוסף של שבת.

נימוקים נוספים בראשונים

א. תוס' במגילה כג, א ד"ה "כיון דמשום": "לפי שצריך להפטיר בכל שבת מעניינו של יום, ואי קרינו בשל שבת, אם כן יהא צריך להפטיר בדסליק מיניה, דהיינו בשבת, ואם כן יהיו כל ההפטרות מעניין אחד". טעם זה דורש עיון, כי הלא אפשר, ואף צריך, להקדים את קריאת מוסף השבת לקריאת פרשת השבוע בגלל "תדיר ושאינו תדיר תדיר קודם!" ושמה קריאת קרבן מוסף נדחית לאחר קריאת פרשת השבוע שמשה רבנו ע"ה תיקנה.

ב. בחלק השני של תשובה קצרה בשו"ת מהר"ם מרוטנברג (ח"ד דפוס פראג סימן רצג) מחדש המהר"ם טעם נוסף: "ועוד, דשבת דתדירה אין קרבן שלה צריך להזכיר, אבל המועדים אינם אלא משנה לשנה". וצ"ל שלדעתו ר"ח לא נחשב תדיר. ועי' ב"הגהות והערות" שבטור הוצאת "שירת דבורה" ומכון ירושלים שהטעם החדש של מהר"ם מובא בשני דפוסים ישנים של הטור, עיי"ש. ולפי שיטה זו ברור מדוע אין קורין קרבן התמיד בשני וחמישי ובשבת, שהרי הוא תדיר אף יותר ממוסף של שבת. ג. הר"ן במגילה (י, ב ד"ה "ומדאמרינן", מובא גם בפרישה סי' רפג) מוסיף טעם משלו: "...משום דביו"ט מפסיקין וקורין בעניינו קוראין גם בקרבנו, שהרי כל קריאתו לחובת היום. אבל בשבת שלא תיקנו בקריאתו שתהא מעניינו [של יום] אלא לקרות התורה על הסדר, לא תיקנו גם כן לקרות בקרבנו. ור"ח קריאתו בחובת היום, ולפיכך קורין בקרבנו, דעניינו וקרבנו דבר אחד הוא". גם טעם זה בכוחו להסביר מדוע אין קורין בקרבן התמיד בשני וחמישי ושבתי, שהרי בימים אלה אין קורין בעניינו של יום, ולכן אין לקרוא את פסוקי קרבן התמיד, שאנו מייחלים להקריבו שוב, יחד עם שאר הקרבנות, במהרה בימינו אמן.

15 הרעיון של קדושה חלה על קדושה יושם גם כדי להחריף שאלה (אחרת) במאמר "על תפלות העמידה של ערבית, שחרית, מנחה ומוספי ראש חודש", "מוריה" טבת תשס"ו גל' ט-י עמ' פה-פט ושני יישומים של רעיון אחד לנושאים שונים מתיישב אף הוא היטב עם רוח הספרי הנ"ל.